

innhold

Sårbar hønehauk

Mens mange rovfugler viser en positiv bestandsutvikling i Norge, er det ikke like greit å være hønehauk. Nå skal skogbrukets innvirkning på arten kartlegges.

Side 4

Et hav av hormoner

Forskere tror at den økte bruken av legemidler med østrogen er en alvorlig miljøfare.

Side 5

Seiglivede vannbomber

Mange år etter at stoffene er forbudt, blir skadelige pesticider funnet igjen i bekker og brønner.

Side 7

— Atomkraftverk utløser ikke leukemi

Tyske forskere kan ikke finne sammenheng mellom radioaktiv stråling og leukemi.

side 9

Gardsdammer skal redde biologisk mangfold

Bøndeland tar ansvar og lager gardsdammert.

Side 9

Se, han flyr igjen

Se siste side 12

Norge kan få mer villmark!

(Foto: Tone Mikkelsen)

Norges areal med såkalt villmarkspreget natur krymper for hvert år. Hyttefelter med infrastruktur er en av de store "villmarksspiserne". Likeledes veier. Ved fornuftig planlegging kan trenden bremses. Blant annet nedgraving av kraftledninger kan gi Norge mer villmark.

Side 3

leder

Når fiendene forsvinner

Tar vi feil — eller er det litt slapt i miljøbevegelsen om dagen? Ikke er det noen EU-debatt å snakke om. Naturvernforbundet vil ikke engang diskutere saken på sitt kommende landsmøte.

Kampropene gjaller knapt i luften fra Natur og Ungdom heller — verken når det gjelder EU eller andre viktige miljøsaker. Det betyr selvsagt ikke at det ikke skjer ting, men det virker stillere enn det pleier.

Det også lenge mellom hver gang vi ser en frådende Fredric Hauge på skjermen, og unntaket må være Hanssons WWF hvor det kan virke som om det er et visst trøkk.

Det er jo gjerne aviser og TV vi bruker som syretest på om det er vitalitet i verden, og kanskje miljø-miljøene har spilt den samme plata for lenge til at Marienlyst og Akersgata tenner på den.

En annen mulighet er at fiendebildet er delvis ødelagt. På samme måte som Bush trenger Saddam og Vålerenga har et visst behov for Lyn, trenger miljøbevegelsen klare og tydelige fiender. Næringslivet kan vi bare glemme. De bruker jo m-ordet i annenhver setning. Det som er enda verre er at vi ikke kan stole på politikerne heller.

Det var greit da vi hadde en Akselsen, en Bjerke, eller en Stoltenberg. Det er ikke like greit med Brende, Bondevik og Steensnæs. Du kan være så politisk uenig med denne trioen som du bare vil, men en viss miljøpolitikk har de klart å føre. Dette er så uvant at stillheten har senket seg hos de grønne. Miljøproblemerne lokalt og globalt er imidlertid langt fra løst — vi venter spent.

Gensmisk fra EU?

EU-kommisjonen skal være i gang med å overbevise USA om at deres nei takk til genmodifiserte organismer vil bli opphevet.

Ifølge Gennytt har EU-kommisjonens ambassadør til USA, Günter Burghardt, sendt brev til 200 amerikanske kongressmedlemmer og forsikret dem om at godkjenning av nye GMOer i EU kan starte i midten av 2003.

EU-kommisjonen skal være dypt bekymret over det negati-

ve klimaet for GMOer i Europa, og kommisjonen gjør det klart at EU ikke har sagt nei til genmodifiserte organismer for å beskytte europeiske bønder mot amerikansk eksport. De 12 landene som ikke har gjennomført det nye EU-direktivet om utsetting av genmodifiserte organismer skal også ha fått en klage

fra EU-kommisjonen.

Mye tyder på at USA er kommet et godt stykke på vei i retning av å klage overfor WTO om EU sitt GMO-forbud. Gennytt viser til at USA får støtte fra Canada, Argentina, Australia og Mexico hvis de starter klagesak.

Bedre kontroll med hårfargemidler

EUs industrikommissær vil fjerne helse-skadelige hårfargemidler fra markedet.

Noen av stoffene i hårfargemidler har lenge vært mistenkt for å kunne fremkalle kreft og allergi. Presset på EU økte da en amerikansk undersøkelse i fjor viste sammenheng mellom hårfarger og blærekreft, og EU kommer nå til å undersøke innholdet i disse midlene.

— Hvis det kan påvises at midlene er farlige, vil de bli fjernet fra markedet, sier en talsmann for EUs industrikommissær

ifølge avisa Politiken.

Bare i Danmark farges hår i 8-10 millioner omganger hvert år, og både fagfolk og forbrukerorganisasjoner har i flere år krevd bedre kontroll med fargemidlene. I første omgang kommer EU-kommisjonen til å be produsentene gi fra seg opplysninger om hvilke stoffer de bruker i fargemidlene sine. Produsentene støtter initiativet til å få stoffene undersøkt.

USA vil rette opp etter Saddam

USA vurderer å gjenopprette våtmarksområder i sørlige Irak. Dette er områder som tidligere er drenert av Saddam Hussein.

Kanskje kan så mye som 25 prosent av våtmarksområdene sør i Irak gjenopprettes, ifølge Reuters nyhetsbyrå. Saddam Hussein skal ifølge amerikanske kilder ha drenert områdene for å knuse lokalbefolkningen.

De irakiske våtmarksområdene mellom elvene Tigris og Eufrat har i årtusener vært et unikt landskapsområde. Men etter krigen i 1991 er områder lagt tørre, og bare så lite som sju prosent av de opprinnelige våtmarkene skal være intakte.

Også leder Klaus Töpfer i FNs miljøprogram har påpekt behovet for å gjenopprette våtmarksområdene. Han understreker imidlertid at dette ikke er noe som kunne ordnes over natten.

Giftig husstøv

Greenpeace har avslørt "skjulte" miljøgifter i klær, tv-er, kosmetikk og leker.

Husstøv er samlet inn fra 100 husstander i Danmark, Sverige, Finland, Frankrike, Storbritannia og Spania. Deretter er støvet analysert med tanke på miljøgifter.

— Stoffene fra de fem gruppene vi har undersøkt, frigjøres daglig fra helt alminnelige hverdagsprodukter i stuer og soverom, sier kampanjeleder Brad Smith i Greenpeace.

Stoffene som er funnet i husstøv, er alkylfenoler, ftalater, bromerte flammehemmere, klorparafiner og organiske tinnforbindelser. Stoffene kan være henholdsvis hormonforstyrrende, reproduksjonsskadelige, kreftfremkallende eller skadelige for immunapparatet vårt.

Norge kan få mer villmark

Andelen villmarkspregede områder i Norge er på rask retur. Fornuftig planlegging kan stoppe trenden. Nedgraving av kraftledninger og gjengroing av gamle, ubrukte veier kan snu den.

JENS P. TOLDNÆS
Natur & miljø Bulletin

Hvor mye villmark er det igjen her i landet? Direktoratet for naturforvaltning (DN) har snart svaret.

I løpet av 2003 gjennomfører DN i samarbeid med fylkesmennene, kommunene og Statens kartverk en ny kartlegging av inngrepsfri natur i Norge. Dette er områder som i luftlinje ligger mer enn én kilometer unna tyngre tekniske inngrep. Eksempler på slike inngrep er veier, kraftoverføringslinjer og vannkraftmagasin. Siste gang inngrepsfrie områder ble kartlagt, var i 1998.

— Vi håper å være ferdige med arbeidet i løpet av året, slik at vi har rapporten klar ved juletid, sier Reidar Dahl i DN.

FORSVINNER FORT

Inngrepsfrie områder blir sett på som en viktig del av norsk natur, og Stortinget har lagt klare føringer om å bevare disse områdene mest mulig intakte. Dette ut fra hensynet til blant annet vår nasjonale naturarv og det biologiske mangfoldet generelt.

Likevel forsvinner villmarka i Norge i et alarmerende tempo. Ved forrige kartlegging i 1998 viste det seg at inngrepsfrie områder i perioden 1988-1998 ble redusert med cirka 4500 kvadratkilometer — eller med tre prosent — av det vi hadde i 1988.

En av de store "villmarks-spisende" faktorene i Norge de senere år er hytteutbygging. DN tar likevel ikke spesielt hensyn til hytter når de regner ut pro-

Villmarka i Norge forsvinner i et alarmerende tempo. Ved forrige kartlegging i 1998 viste det seg at inngrepsfrie områder i perioden 1988-1998 ble redusert med ca. 4500 kvadratkilometer, eller med tre prosent av det vi hadde i 1988.

senten villmark.

— Vi konsentrerer oss om veiene og regner med at store, nye hyttefelt med høy standard nødvendigvis også har vei, sier Dahl.

NESTEN INGENTING URØRT

Grunnen til at DN operer med begrepet villmarkspregede områder, og ikke for eksempel "urørt natur" er at det er nærmest bare breer og svært høyereliggende områder som kan kalles urørt her i landet.

Ifølge Dahl er det ikke nødvendigvis slik at prosenten villmarkspregede områder må gå ned, eller i beste fall holdes konstant. Det er også mulig å snu trenden.

— Det hender vi får beskjed

om at en vei er grodd igjen. Slike fenomen kan føre til at prosenten øker, sier han.

Ifølge DN's definisjon vil heller ikke en nedgravd kraftledning ødelegge for muligheten til å definere et område som villmarkspreget. Slik nedgraving, samt endring av regulerte dammer og kraftutbygginger, vil også gi oss mer villmark.

Men det er ikke nødvendigvis enkelt — en del naturinngrep er irreversible, i andre områder vil det kreve store summer å få tilbake naturtilstanden i områdene.

KOMMUNENE VIKTIGE

Lokalkunnskap er nødvendig for å samle inn informasjon om

visse typer inngrep. Blant annet finnes det tusenvis av kilometer med traktorveier og andre private veier som ikke finnes i nasjonale databaser.

Siden kommunene har best detaljkunnskaper om aktiviteten innenfor sine arealer, vil de spille en viktig rolle i den kommende kartleggingen.

Kommunene får i løpet av april tilsendt manuskart der de blir bedt om å tegne inn veier bygd i perioden januar 1998 til januar 2003. Resultatene fra kartleggingen i 2003 skal sammenliknes med status for 1988 og 1998, slik at det framkommer hvordan situasjonen har endret seg i perioden.

notiser

(Foto: Filmweb)

EU vil ha norske ideer

Vil du være med å påvirke EUs rammeprogram? EU ønsker at norske forskere, miljøvernere og næringslivsfolk skal bidra til unionens nye handlingsplan for miljøteknologi. Skjema ligger på nettet og fristen er knapp: 15. mai.

JENS P. TOLDNÆS
Natur & miljø Bulletin

EU lager i disse dager en handlingsplan for miljøteknologi: ETAP - Environmental Technology Action Plan (ETAP). Planen vil få betydning for prioritering av forskningsmidler i EUs forskjellige såkalte rammeprogrammer.

— Egentlig er dette en intern EU-prosess, men man ønsket å invitere Norge med. Derfor hå-

per vi på flest mulig bidrag fra norske miljøer, sier EU-koordinator Thomas Hansteen i Forskningsrådet.

SKAL FINNE BARRIERER

Målet med handlingsplanen er å identifisere lovende miljøteknologier, mulige barrierer mot miljøteknologier og muligheter for å overvinne slike barrierer. Det er allerede plukket ut fire temaer som skal i fokus: Klimaendringer, bærekraftig produk-

sjon og forbruk, jord og vann. Alle disse temaene er aktuelle for norske forskere.

Ifølge Hansteen er det imidlertid flere miljøer som er interessante å få med.

— Først og fremst forskningsmiljøene og næringslivet, men vi ser også for oss at miljøorganisasjonene kan ha mye å bidra med på disse områdene, sier han.

KORT FRIST

Fristen er for innlevering allerede 15. mai.

— Det er klart at vi gjerne skulle vært ute med dette tidligere, men innspillene gjøres i form av et spørreskjema som er relativt raskt å gå gjennom. Vi håper derfor at en del vil kaste seg på — til tross for den korte tidsfristen, sier Hansteen.

Spørreskjema og informasjon ligger på: www.europa.eu.int

Hva synes hønsehauken om hogst?

Mens mange rovfugler viser en positiv bestandsutvikling i Norge, er det ikke like greit å være hønsehauk. Nå vil ornitologene kartlegge skogbrukets innvirkning på arten.

JENS P. TOLDNÆS
Natur & miljø Bulletin

Norsk Ornitologisk Forening (NOF) samarbeider med Skogeierforeninga Nord, som har sitt virkefelt fra Møre til Troms, for å ta hensyn til viktige miljøverdier når skogen skal hugges. En viktig del av prosjektet går ut på å måle hønsehaukens toleranse overfor hogst.

I dag er det kun undersøkelser til Carl Knoff i Hedmark som har tatt for seg denne aktuelle problemstillingen.

For å utvide kunnskapene om sårbarheten til hønsehauken, har NOF utarbeidet et skjema som de ønsker at alle som besøker reirlokalteter til hønsehauk skal benytte seg av. Og or-

ganisasjonen håper å få inn skjemaer fra hele landet.

— Dette er kanskje noe ambisiøst, men forhåpentligvis får vi inn nok skjemaer til å få fornuftige resultater, sier Inge Hafstad i NOF.

Det er viktig at det blir fylt ut skjema for hvert år, og hvis det skjer inngrep fra ett år til det neste, må dette komme fram. Det er satt av plass til å tegne inn lokaliteten på baksiden av skjemaet. På denne måten kan vi se om hekkesuksess til hønsehauk forandrer seg med ulike inngrep. Et viktig poeng er å få inn data fra så mange hønsehauklokalteter som mulig over flere år. Skjeamer fås ved henvendelse til NOF (birdlife.no).

— Vi håper flest mulig slut-

Hønsehauken kan være truet av moderne skogbruk.

ter opp om dette, slik at vi om noen år kan trekke slutninger om hva hønsehauken tåler eller

ikke tåler av inngrep. Tips alle du kjenner som vet om hønsehaukreir! avslutter Hafstad.

Hormonhermere i alle hav

Det kommer fra kloakken og lager kaos i naturen. Forskere tror den økte bruken av legemidler med østrogen er en alvorlig miljøfare.

JENS P. TOLDNÆS
Natur & miljø Bulletin

Verdenshavene er etterhvert betydelig forurensnet av hormonhermere. De miljøskadelige stoffene infiserer hele det marine økosystemet, og forstyrrer forplantningen hos artene som lever der, viser undersøkelser gjort av forskere ved University of Alaska Fairbanks og Hawaii Institute of Marine Biology.

LEGEMIDLER

Østrogen er et viktig stoff for reproduksjon både hos dyr og mennesker. Samtidig skaper flere østrogentyper og såkalte østrogenliknende stoffer stadig større problemer i naturen. Spesielt gjelder dette i det marine miljøet, men også hos arter som lever i ferskvann er det funnet forstyrrelser hos arter som er utsatt for østrogenforurensning.

Ifølge tidsskriftet Environmental Science viser nye undersøkelser at legemidler trolig bidrar i betydelig grad til den negative utviklingen. P-piller og andre legemidler som inneholder hormoner og hormonliknende stoffer selges i økende grad, og restene av dem havner i kloakken. Hormonhermende stoffer tilhører ikke en slik type forurensning som stoppes av renseanlegg og følgerig havner østrogenstoffene til slutt i havet.

SKADER HELE NÆRINGSKJEDEN

Laboratorieanalyser av blant annet svamper, skalldyr og mollusker viser en serie skadelige effekter av østrogen i forskjellige former og konsentrasjoner under en rekke forskjellige forhold. Men det finnes stadig få under-

søkelser, og følgerig liten kunnskap om hvordan menneskelig østrogenforurensning påvirker vekst, utvikling og reproduksjon hos dyr i sitt naturlige element.

De amerikanske forskerne samlet i alt 129 vannprøver fra tju lokaliteter som til sammen skulle representere en serie av forskjellige kystlinjer i tre forskjellige hav, alle med ulik grad av påvirkning fra menneskelig kloakk. Fra tørre, ubebodde kyststrekninger til sterkt påvirkede lokaliteter som ved utløp av kloakkrenseanlegg. Med unntak av en prøveserie fra en svært forurensnet sjø i Arizona,

Hormonhermende miljøgifter forurensner verdenshavene. Økt bruk av legemidler antas å være en av årsakene.

ble samtlige prøver tatt i Det Karibiske hav, Stillehavet og Atlanterhavet.

Alle prøver viste at desto nærmere man var befolknings-

sentra jo mer østrogen fant man, og de høyeste verdiene ble funnet i forbindelse med kloakkutslipp.

Anmelder ikke Organon

Naturvernforbundet anmelder ikke legemiddelfirmaet Organon. I stedet vil forbundet samarbeide med firmaet som produserer det omstridte prevensjonsmiddelet Nuvaring.

JENS P. TOLDNÆS
Natur & miljø Bulletin

— Selv om vi mennesker av og til ønsker å gardere oss mot å få barn, så må vi ikke gjøre det på en slik måte at vi samtidig hindrer andre dyrearter i å få barn, mener Norges Naturvernforbund.

Organisasjonen vurderte å anmelde legemiddelfirmaet Organon som produserer prevensjonsmiddelet Nuvaring. Nå er anmeldelsen holdt tilbake.

ENDRET MERKING I NORDEN

Bakgrunnen var N&m Bulletin artikkel om at en brukt prevensjonsring kunne forgifte 24 millioner liter vann dersom den ble

Faksimile N&m Bulletin 7/03.

spylt ned i toalettet, og det Naturvernforbundet anså som manglende merking av legemiddeldelet.

Nå har organisasjonen vært i samtaler med Organon, og håper i første omgang på å få endret merkingen i Norden.

VIL SE PÅ LEGEMIDLER

— Vi er godt fornøyd med den

åpenheten vi har møtt hos produsenten så langt. Firmaet har bedt om forståelse for at det tar en viss tid å endre merking på pakninger og pakningsvedlegg, og dette godtar vi, sier fagkonsulent i Naturvernforbundet, Marte O. Kittilsen.

Naturvernforbundet mener stadig at dersom et slikt legemiddel skal være i salg, bør det optimalt sett leveres tilbake på apoteket, ettersom det er fullt av virkestoffer selv etter at det er brukt.

— Vi ønsker å se Nuvaringsaken i en større sammenheng. Håndtering av legemidler generelt kan vise seg å ha stor innvirkning på miljøet, sier Kittilsen.

Norges beste sykkelrute

Syklistenes Landsforening har testet norske sykkelruter.

Konklusjonen er klar: Skal du på sykkelstur, bør du aller helst dra til Buskerud.

JENS P. TOLDNÆS
Natur & miljø Bulletin

Numedalsruta, vel å merke strekningen mellom Geilo og Kongsberg, og ikke helt ned til Larvik, er Norges beste sykkelrute, forteller bladet På Sykkel. Bladet, som gis ut av Syklistenes Landsforbund (SLF), har testet åtte av landets etablerte sykkelruter — fra Lofoten og Raft-sundet i nord, til ruten Kragerø-Lillesand i sør. Sju av åtte ruter får karakteren 4 som er "bra", mens karakteren 5 — "veldig bra" — bare er gitt til øvre del av den såkalte Numedalsruta.

OPPDAGET DALEN PÅ NYTT

Ekteparet Hilde og Atle Sundelin var to av de til sammen 64 syklistene som utgjorde SLFs testpanel. Etter 25 år med bilturer gjennom dalføret, til hytta på Dagali, mente de at de kjen-

te Numedalen godt, men sykkelruten overrasket dem.

— Det var som å oppleve den for første gang. Vi kom tett inn på gårdstun og gamle bygninger. Særlig var det interessant å se og høre om Middelalderen. Også fjellandskapet gjennom Smådøldalen var storartet, sier Atle Sundelin.

VIL GJERNE HA ASFALT

Særegen natur, severdigheter og aktiviteter er viktig for en god sykkelrute. Den må ikke være for monoton. Sykkeruten bør i tillegg ha lite trafikk og et brukbart veidekke. Asfalt er best, men god grusvei er ok på fjellet og i skogen. Ruten må være skiltet for syklist. Det må i tillegg finnes en guide eller et kart som forteller om aktiviteter, og som gir tips om rastepalsser og overnattinger.

Syklistenes Landsforening har testet norske sykkelruter og konkluderer med at Norge har mange flotte muligheter om du skal på sykkelstur.

Disse rutene er testet: (karakter i parentes)

- Kystruta i Vestfold (4+)
- Sørlandet: Kragerø-Lillesand (4)
- Numedalsruta: Geilo-Kongsberg (5)
- Telemarkskanalen (4+)
- Nordsjøruta: Egersund-Stavanger (4+)
- Osterfjord: Voss-Stanghelle (4)
- Røros, Femunden og setertraktene (4+)
- Lofoten og Raftundet (4+)

Vil du vite mer? Les mer om testene på http://www.slf.no/Tur_ferie/Test_av_sykkelruter

Lån sykkel i Oslo

Fra og med denne helgen er 300 utleiesykler på plass ved 16 stativer i Oslo sentrum, skriver Aftenposten.

For å kunne låne en sykkel må du tegne et sykkelabonnement, som koster 50 kroner per sesong. Ved lån av sykkel, må du også sørge for at sykkelens bruker er tilbake ved et av stative

ene innen tre timer. Allerede har 16 500 Oslo-borgere tegnet slik abonnement.

Clear Channel, som administrerer utleieordningen, har ambisjoner om å sette ut tilsammen 100 stativer i løpet av sommeren, og øke antall utplasserte sykler til over 1000 for sykkel-sesongen er over.

Seiglivede vannbomber

Sprøytemidler som for lengst er forbudt, kan ha gjort så store skader at en femtedel av Danmarks vannverk blir nødt til å innføre rensing om få år. Også i Norge overvåkes midlene.

JORUNN GRAN
Natur & miljø Bulletin

Den danske Miljøstyrelsen har publisert rapporter fra flere forskningsinstitutter som belyser problemene med nedbrytningsprodukter fra sprøytemidlene Prefix og Carsoron. Begge midlene har vært forbudt i Danmark i fem år, men det viser seg at nedbrytningsproduktet BAM fra disse midlene er tungt nedbrytbart, skriver avisa Information.

MULIG KREFTRISIKO

EUs nye grenseverdier for BAM er satt til 0,10 mikrogram per liter, men det trengs mer forskning på hvordan BAM påvirker menneskers helse. Det amerikanske forurensningstilsynet

(EPA) klassifiserer imidlertid stoffet som mulig kreftfremkallende for mennesker. Men forsøk så langt viser til forekomst av stoffet i mat og ikke i drikkevann. Diklobenil som BAM er nedbrytningsprodukt fra, er klassifisert som såkalt klasse C kreftfremkallende.

SELGES IKKE

Norske overvåkingsprogrammer har lett etter BAM - eller 2,6-diklobenzamid - siden 1998, og stoffet er påvist i bekker og grunnvannsbrønner. Ifølge Statens forurensningstilsyn kan stoffet være vanskelig å finne i analyser på grunn av binding til plast, noe som betyr at mengdene som avdekkes i undersøkelser kan være for små i forhold til de faktiske forholdene.

Pesticider med diklobenil har ikke vært solgt i Norge siden før 2000, men erfaringer fra Sverige viser at produkter som brytes ned til BAM kan ha vært brukt lenge etter at det ble innført stans i salget. Det svenske Livsmedelsverket melder at mengdene av stoffet i grunnvannet stabiliseres snarere enn å avta.

OVERFLATEVANN I NORGE

95 prosent av drikkevannet i Danmark kommer fra grunnvannsboringer, men funnene av pesticider i overflatenært grunnvann er enda høyere enn i vannverkene. Rester av pesticider er tidligere funnet i 35 prosent av prøvene i dette vannet.

I Norge får 95 prosent av befolkningen drikkevann fra store vannverk. 82 prosent av vannet

JOVA undersøker blant annet bekker, elver og drikkevannsbrønner med tanke på pesticider.

i vannverkene er overflatevann.

Jordforsk er overvåkingsorgan for avrenning av plantevernmidler fra landbruk i Norge, og overvåkingsprogrammet JOVA undersøker blant annet bekker, elver og drikkevannsbrønner med tanke på pesticider. Funn fra dette programmet viser innhold av enkelte stoffer over de såkalte drikkevannsgrensene.

Men helsemyndighetene forventer ikke at disse stoffene skal gi negative helseeffekter.

Mindre gift til Mjøsa-fisken

SFT kan om kort tid komme til å nekte Gudbrandsdalens Uldvarefabrikk AS å slippe ut bromerte flammehemmere av typen penta-BDE.

Det er funnet høye konsentrasjoner av den bromerte flammehemmeren penta brom difenyleter i fisk fra Mjøsa, og ifølge Statens forurensningstilsyn (SFT) har ullvarefabrikken opplyst at den bruker flammehemmerne penta brom difenyleter (penta-BDE) og dinatrium tribrom-phtalat i produksjonen.

Fabrikken har lovet å slutte med å bruke bromerte flammehemmer innen utgangen av 2003. Men SFT planlegger nå å kreve stans i utslippene av penta-BDE allerede innen 30. juni i år, under forutsetning av at de erstatningsstoffene

Gudbrandsdalens Uldvarefabrikk velger ikke er like miljø-

skadelige som den opprinnelige flammehemmeren.

Tenk
trivsel
-tenk
Enebakk!

Kloakken skal vekk

Nå får husstander pålegg om å rense kloakken sin.

Eldre boliger har ofte ikke tillatelse til å slippe ut kloakk, men har likevel i årevis sluppet ut forurenset vann til nærmeste bekk, skriver Teknisk Ukeblad.

Kostnaden ved å rense avløpsvannet, kan komme opp i 70 000 kroner, men de kommunale avgiftene skal bli lavere med privat rensing enn ved tilknytning til kommunale renseanlegg.

Flere husstander kan også gå sammen om å lage renseanlegg.

— Atomkraftverk utløser ikke leukemi

Tyske forskere kan ikke finne sammenheng mellom radioaktiv stråling fra AKW Krümmel-kraftverket og opphoping av antall leukemitilfeller. Men sammenhengen mellom pesticider og impregneringsmidler og enkelte kreftformer betegnes som foruroligende.

JORUNN GRAN
Natur & miljø Bulletin

Nord-Tyskland har opplevd en opphopning av antall tilfeller leukemi og lymfekreft, og forskere har ønsket å undersøke om dette kan ha sammenheng med stråling fra atomkraftverk i regionen - deriblant den vann-kjølte Krümmel-reaktoren fra 1974. Resultatene fra den til nå største leukemistudien i Tyskland ble nylig publisert, og undersøkelsen viser at sykdoms-tilfellene må ha andre årsaker, skriver avisa Süddeutsche.

— Vi finner ingen relevant sammenheng mellom ioniserende stråler og krefttilfeller, sier

leder Eberhard Greiser ved Bremer-instituttet for forebyggende forskning og sosialmedisin (BIPS). Greiser er kjent for å være kritisk til atomkraft.

1400 TILFELLER

Flere enn 1400 krefttilfeller i de tyske delstatene Schleswig-Holstein og Niedersachsen er fulgt opp i undersøkelsen.

Selv om ingen sammenheng mellom radioaktivitet og krefttilfeller blir påvist, utelukker ikke undersøkelsen en forhøyet risiko for en bestemt type lymfekreft i nærheten av høyspenningsledninger. Økt kreftrisiko ved kontakt med impregneringsmidler og pesticider i områder

nær planteskoler blir også påvist i studien.

Miljøvernminister Klaus Müller i Schleswig-Holstein sier han tar funnene i undersøkelsen svært alvorlig, og Eberhard Greiser ved BIPS sier funnene omkring impregneringsmidler og bekjempelsesmidler er spesielt foruroligende.

ØKNING HOS BARN

BIPS fikk jobben med å gjennomføre en case-kontrollstudie i 1996 på grunn av at man siden 1989 hadde sett en økning i antall tilfeller blodkreft blant barn i et område nær Krümmel-kraftverket. Dette var den største opphopningen av barneleukemi

på verdensbasis, og man fikk mistanke om at dette kunne spores tilbake til atomkraftverket øst for Hamburg eller forskningsreaktoren i Geesthacht. Og selv om undersøkelsen ikke viser sammenheng, så er ikke alle sikre på konklusjonene. Organisasjonen Internasjonale leger mot atomkrig (IPPNW) er blant dem som er kritiske til studien.

Mye tyder imidlertid på at krefttilfellene kan settes i sammenheng med et atomuhell med PAC-kjernebrensel i september 1986, men undersøkelsen som nå er publisert er ikke egnet til å påvise slik sammenheng.

Gardsdammer skal redde biologisk mangfold

Hadelandbønder tar ansvar, og lager gardsdammer for å bedre det biologiske mangfoldet.

JENS P. TOLDNÆS
Natur & miljø Bulletin

Ornitologer, insektsforskere og botanikere har i lang tid vært oppmerksom på at nyere tids landbruksdrift har svekket det biologiske mangfoldet. En av årsakene er at det som tidligere var dammer og bekkeløp ble drenert bort. Men nå har flere gardbrukere på Hadeland tatt en avgjørelse om å få tilbake dammene,

melder NRK Hedmark og Oppland.

BØNDENE HAR SKYLDEN

Gardbruker Even Dehli sier det er viktig å ta vare på gardsdammene. Han sier også at det er bøndene som er skyld i ødeleggelsene.

— Det er ikke til å komme fra at de som har vært dyktige bønder og skogbrukere, har brukt naturen i beste mening og

i tråd med det som har vært oppfatningen på den tida.

Det har ikke nødvendigvis gavnet det biologiske mangfoldet, tvert i mot. Men ifølge Dehli er oppfatningen endret og bøndene har forstått at de må bremse og snu for å bevare og få tilbake ulike fugle- plante- og insektsarter.

GARDSDAMMER I GRAN

Nå har åtte gardsbrukere i Gran

søkt om penger til å etablere gardsdammer. Dette skal bedre insektliv og fuglefauna.

— Det er viktig at ikke fisk kommer opp i dammen. Den begynner å spise, og vil dermed true det biologiske mangfoldet, mener Dehli.

PRØVD UT I HEDMARK

Hedmark har mange års erfaring med slike gardsdammer. Der finnes allerede om lag 100 gardsdammer.

— Dette er noe å anbefale. En slik dam øker antall insekter, fugler og dyr, sier gardbruker Per Nøkleby i Hedmark.

Jakthunden i den nye hundeloven

Espen Farstad
Informasjonssjef
Norges Jeger- og Fiskerforbund

Leserbrev

I disse dager raser en debatt i media rundt forslaget til ny hundelov. Meningene er mange og sterke, og til dels svært følelsesladde. En dose nøkternhet kan anbefales, da kommer kanskje de reelle uenighetene bedre fram. Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) ivaretar jakt-hundinteressene. Det nye lovforlaget innehar så vel gode som mindre gode elementer sett fra vårt ståsted. Med noen få, men essensielle justeringer i slutfasen, kan dette bli til å leve med for vår del.

“Vi trenger en ny hundelov”

Det finnes i overkant av 50.000 hunder i Norge som tilhører jakthundrasene. Det betyr at hver femte hund i Norge er en jakthund. I mange år har NJFF ønsket å samle dagens uoversiktlige lovverk om hund, hundebruk og hundehold i en samlet hundelov. Et enklere og mer oversiktlig regelverk vil komme alle hundeeiere til gode.

I forbindelse med gjennomgangen og utarbeidelsen av en ny hundelov har vi også ønsket å få endret og justert en del lovbestemmelser som synes uhen-siktssmessige eller er sterkt foreldet. Faktum er at en del av de gjeldende lovregler stammer fra begynnelsen av forrige århundre, og for lengst er gått ut på dato.

I tillegg vil vi gi vår støtte til arbeidet for å få bukt med farlige hunder og problematisk hundehold. Dilemmaet er selvsagt å finne de tiltak som gir den

ønskede effekten uten at disse får uønsket betydning for den delen av vårt hundehold som er uproblematisk og som det ikke er meningen å gjøre innskjer-pelser overfor, for eksempel jakt-hundaktivitetene.

“Vi har i dag mellom 400 og 500 kommunale vedtekter om båndtvang”

Et av de elementer i det nye lovforlaget som NJFF har et sterkt engasjement i, er de økte muligheter for kommunal utvidelse av båndtvangen. Vi har i dag mellom 400 og 500 kommunale vedtekter om båndtvang. En del av disse slår meget uheldig ut for jakthundaktivitetene. Det finnes en rekke kommunale båndtvangsbestemmelser som har gjort det meget vanskelig å benytte jakthunder på en tradisjonell måte. Det gjelder under selve jaktutøvelsen, i forbindelse med trening og i noen tilfeller også avvikling av jakthundprøver.

I en del tilfeller går kommunale vedtekter om båndtvang mye lenger enn nødvendig for å beskytte husdyr på beite mot problemer forårsaket av jakthunder. Ofte fordi de er gamle og vedtatt i en tid og situasjon som var annerledes enn i dag. I det foreliggende lovforlaget gis kommunene en langt større frihet enn tidligere til på egen hånd å fastsette utvidete båndtvangsbestemmelser gjennom forskrifter til hundeloven. Vi frykter sterkt at dette etter hvert skal gi en situasjon både med

svært ulike regler rundt i landet og også en del unødvendige restriksjoner på virksomhet med hund. Derfor ber vi Justiskomiteen og Stortinget om å endre lovforlaget på dette punktet.

Vi understreker at vi har forståelse for behovet for båndtvangsbestemmelser, men også at det finnes andre metoder for å løse en potensiell konflikt mellom bufe- og jaktinteressene. Spesielt har den aversjonsdressuren med elektrisk dressurhalsbånd som våre miljøer har gjennomført de senere årene, gitt meget gode resultater. Til orientering kan det opplyses at 10.000 - 12.000 hunder, de aller fleste jakthunder, årlig gjennomgår slik aversjonsdressur.

“Jakthundene må få et bedre rettsvern i framtida”

Et annet punkt av betydning for jakthundinteressene er å skaffe jakthundene et sterkere rettsvern i forbindelse med jaktutøvelse, trening og jakthundprøver. Dessverre har vi gjennom årene opplevd at en del hunder har blitt avlivet (i de fleste tilfeller skutt) av personer som i ettertid har hevdet at handlingene har vært begrunnet i å avslutte/avverge uheldige situasjoner, flest ganger mht. husdyr på beite. De ganger dette har skjedd med rette må vi godta, men vi kan ikke akseptere alle de tilfellene hvor dette har vært gale handlinger ut fra en objektiv vurdering.

Noen ganger har slike avlivninger blitt prøvd for rettsapparatet. Dessverre har det vist seg at jakthundinteressene ofte har

tapt disse sakene. Hovedgrunnen er at det etter gjeldende hundelovgivning har vært nesten umulig å få den som har gjennomført avlivningen dømt fordi bevisføringen i slike saker er meget vanskelig. Vi håper at reglene i forslaget til ny hundelov kan endres slik at jakthundene kan få et bedre rettsvern i framtida. Her er det verdt å legge til at det foreliggende lovforlaget faktisk er skjerpende i forhold til eksisterende lovgivning. Dette ser vi på som meget uheldig.

“Jakt er ønskelig”

I Norge er jakt en selvfølgelig og svært viktig del av vår viltforvaltning, tuftet på årtusenslange jakttradisjoner. Mange jaktformer innebærer at hunden arbeider løs i terrenget. I en del tilfeller kan den opptre godt utenfor eierens/førerens synsvidde. Det er svært viktig for oss at lovgiveren påpeker at jakthunder som benyttes til de tradisjonelle jaktformene som krever løshundbruk, anses som forsvarlig fulgt selv om det ikke er i umiddelbar nærhet til enhver tid mellom eier/fører og hund. I tolkningen av eksisterende lover som regulerer jakthundbruken, har dette forholdet i mange tilfeller vært meget viktig.

Espen Farstad
Informasjonssjef
Norges Jeger- og Fiskerforbund

NYTT OM KLIMA

Vanskelig å straffe klimasyndere

De landene som i framtiden skal avgjøre straffen for høye utslipp av klimagasser, kan selv rammes av økonomiske ringvirkninger.

Ifølge en ny rapport fra Cicero Senter for klimaforskning, kan det bli vanskelig å la forpliktelser etter Kyoto-protokollen få konsekvenser. Hvis en utslippssynder er et stort og viktig land, kan det bli spesielt vanskelig å samle flertall for straff.

En komite skal avgjøre konsekvensene for land som ikke overholder forpliktelsene sine etter Kyoto-protokollen. Med utgangspunkt i egne interesser, kan et medlem av komiteen ifølge Cicero-rapporten ønske å straffe ett land og samtidig

ikke ville straffe en annen stat. Økonomene bak Cicero-rapporten påpeker at det vil bli lettere å straffe et land dersom straffen ikke påvirker markeds-prisene på verdensbasis.

EU når ikke sol-mål

EU økte bruken av solenergi med 38 prosent i 2002 til 391 megawatt. Det er ikke nok.

EU kommer ifølge nyhetstjenesten Environment Daily ikke til å nå kommisjonens mål om 650 MW innen utgangen av 2003.

For tre oppstart av solprogrammer i enkelte land og mangel på politisk vilje får skylden for at solenergien ikke blir utnyttet så bra som planlagt.

Sammenslutningen Euroobserver som jobber for fornybar energi, anslår at EU vil ha installert solceller tilsvarende 1400 MW innen 2010. Dette er halvveis til EU-kommisjonens mål.

Russland på terskelen

Russland skal nå være så godt som klare til å godkjenne Kyoto-protokollen.

Ifølge Wall Street Journal skal den russiske viseministeren for naturressurser, Irina Osokina, ha uttalt at Russland vil undertegne Kyoto-protokollen i nær framtid.

-- Regjeringen og presidentene støtter initiativet, men alle formelle prosedyrer må gjennomføres, sa Osokina etter G8-møtet 27. april.

-- Russland må imidlertid først kalkulere med alle tenkelige økonomiske problemer

dette vil ha for den russiske økonomien. Men det er god grunn til å tro at vi vil signere protokollen i år.

Kyoto-protokollen trer i kraft nitti dager etter at minst 55 av landene som sto for minst 55 prosent av industrilandenes totale CO₂-utslipp i 1990 har godkjent protokollen. Russland sto for 17,4 prosent av industrilandenes CO₂-utslipp i 1990.

Små biler på alternativt drivstoff

Australasian Fleet Managers Association (AFMA) har konkludert med at stadig flere store oppkjøpere av biler blir påvirket av miljøpolitikken. Mindre, gassdrevne biler øker nå i popularitet.

Ifølge en undersøkelse sier hele 85 prosent av selskapene som kjøper biler i Australia og New Zealand at miljøfaktorer er blitt mer viktig ved bilkjøp, skriver avisa The Age. Oppkjøperne er ansvarlige for 800 000 kjøretøyer, noe som tilsvarer halvparten av de solgte bilene i Australia hvert år.

kalenderen

15.MAI OG 21.MAI

Regionfelt Østlandet og sivil ulydighet
Sted: Universitetsbiblioteket på Blindern (15.5) og lokalene til Bellona Nordre gate 2(21.5).
Arr: Stopp regionfelt Østlandet
Tlf: 97 52 05 45

15.-16.MAI

Bærekraftig byutvikling. Nordisk forskningskonferanse
Sted: Oslo
Arr: Nordisk institutt for by og regionsforskning.
www.nibr.no

26.-27. MAI

Miljøfyrtårn-dagene 2003
Sted: Drammen
Arr: Lier kommune og Drammen kommune
www.miljofyrtarn.no

redaksjon

REDAKTØR:

Jorunn Gran | Tlf. 22 40 24 25

REDAKSJON:

Jens Petter Toldnæs | Tlf. 22 40 24 23
Tone Mikalsen | Tlf. 22 40 24 24

ADRESSE: Pb 342 Sentrum, 0101 Oslo
Tlf. 22 40 24 00 | faks 22 40 24 10
Mail: redaksjonen@naturvern.no

ABONNEMENT: 280 pr. år (privat) 600 pr. år (bedrifter) ANNONSER: HS Partner, tlf. 62 94 64 00, faks 62 94 64 05

UTGIVER: Norges Naturvernforbund
www.naturvern.no
TRYKK: Gan Grafisk as
NESTE UTGAVE: 23. mai

Gammel langdistanseflyver

Storbritannias eldste fugl flyr igjen. Det vil si - den eldste kjente britiske fuglen er observert etter 46 år, og ornitologene anslår fuglen til å være 52 år i dag.

Englands eldste kjente fugl - en 52 år gammel havlire - skal i løpet av sitt lange liv ha tilbakelagt åtte millioner kilometer. Havlirene er vanlige i Nord-Atlanteren og i Nordsjøen - og trekker til havet utenfor Sør-Amerika (se kart til høyre).

JORUNN GRAN
Natur & miljø Bulletin

På sine 52 år skal den aktuelle havliren ha tilbakelagt åtte millioner flykilometer, melder Frankfurter Allgemeine Zeitung. Flydistansen har britiske ornitologer kommet fram til ved å anslå gjennomsnittlig årlig flydistanse. Havliren er nesten alltid i bevegelse og på jakt etter bytte - og vinteren tilbringer arten i

Sør-Amerika. Bare flyturen tur-retur den årlige vinterferien blir da et anseelig antall kilometer i løpet av 52 år.

Den gamle havliren ble nylig katalogisert, og var tidligere registrert i 1957, 1961, 1978 og 2002. Det er ukjent hvor gammel denne fuglen kan bli.

Natur & miljø Bulletin benytter anledningen til å foreslå for norske ornitologer å skifte navn på havliren. Vi synes for så

vidt at det latinske navnet har en viss schwung: Puffinus puffinus. Men navnet vi egentlig vil anbefale, er det tyske havlirenavnet - Schwarzschnabelsturm-vogel - som på norsk burde bli: SVARTSNABELSTORMFUGL.

“Nei til reguleringskåthet er en jævla bra parole”

LEDER I ARBEIDERFORENINGA ANITA JOHANSEN OM PAROLENE I 1.MAI-TOGET PÅ SVALBARD. HUN SIKTER TIL BØRGE BRENDENES IVER FOR Å VERNE BRORPARTEN AV SVALBARD.